

Érti-e, felfogja-e vagy egyáltalán érdekli-e a gazdag nyugat módos ifjúságát, hogy valójában mi is zajlik körülötte? Vagy azokat, akik ott vagy itt nem tartoznak közéjük, de szeretnék, ha ugyanaz a könnyed jólét megadatna nekik is, s azt hiszik, hogy ennek az egyik módja, ha mindenben úgy gondolkodnak és viselkednek, azt eszik-isszák és azt viselik, azt nézik és azt hallgatják, amit amazok?

Felületesnek és általánosnak hathat a kérdés felvetése, de éppen csak annyira, amennyire meghívottként ugyan, de későn, s nem teljesen benfentesként érkezvén egy nagy kerti partira (buliba), a magunk szemszögéből ítéljük meg a látottakat: a fesztelen jókedvet, a sokszínű társaságot, a zenét, zajokat, az arcok, tekintetek, ostoba vagy értelmes hangfoszlányok masszáját. Későn jövőként, már út közben láttuk a közelgő sötét felhőket, éreztük az erősödő szelet, s megérkezésünkkor – a mégoly pazar kínálat láttán is – arra gondoltunk, talán jobb lett volna otthon maradni, mert esetleg mire talán éppen magunk is már-már megtalálnánk helyünket, társaságunkat és kedvünket lelnék a fényes kert valamely szegletében, megérkezik a vihar. Érezzük, a későn érkező frusztrált oktondiságának tartaná ott bárki, ha éppen mi figyelmeztetnénk a tehetős házigazdákat, hogy mentsek, ami menthető.

Fájdalmas, de még mindig ideátról és odaátról beszélünk. Ezt ma jóval nehezebb megemészteni, mint évtizedekkel ezelőtt, mert akkor legalább egyértelmű volt, hogy mi mindenből adódik Európában a másodrendű polgári (évtizedeken át „lakosi”) státuszunk. A sors nem adta meg nekünk, hogy törtélenne váljon az a dinamikus fejlődés, ami a XIX. század végén indult a Kárpát-medencében, s azt sem volt módunk bizonyítani, hogy anélkül is lehetséges gyarapodni, hogy agresszív gyarmattartóként biztosítanánk a magunk jólétét. Sokan mégis hajlamosak még mindig azt hinni, hogy ahol a pénz, egyben ott az „okosság” is: akik jobban élnek, azt okosságuknak és szorgalmuknak köszönhetik. Régi szólásunk, „aki fizet, az húzat” (ti. a vendéglőben a prímással), ma is szemléletesen írja le az anyagi erőfölényből fakadó „megmondás, jómondás”, az ízlésformálás jogát, sőt mi több, még a magasabb rendű intelligencia jelenlétét is sugallja. Az egykori „keleti blokk” országai (melyek a valóságban nagyon is Európa közepén vannak) a behozhatatlannak tűnő anyagi és számos egyéb hátrány mellett, néhány szerénynek látszó – ma látjuk igazán, milyen fontos – „előnyt” is biztosítottak: egyrészt kénytelenek voltunk műveltté válni, akár személyes tapasztalatok nélkül is megismerni a világot, kultúrákat; másrészt semmit sem vettünk „készpénzként”, ami a médiában megjelent, megtanultunk a sorok között olvasni, összerakni saját információs mozaikképünket. Még az időjárás-jelentést is a magunk tapasztalatai alapján értelmeztük. (Igaz, ezt az egészséges életöztönből fakadó gondolkodást már magunk is csak töredékesen tudjuk átadni az újabb generációknak.) Ideát olykor többet tudtunk az odaát (észak, nyugat, dél) történelméről, kultúrájáról, mint ők

maguk a sajátjukról, s odaát ma is jószerivel alig tudnak valamit az ideátról, azaz rólunk, a mi gondolkodásunkról, kultúránkról, történelmünkéről. (A nyelvünkben is rejlő világszemlélet lényege, hogy a kerek egészből indulunk a részletek felé, ezért igyekszünk magunkat is az egész részeként elhelyezni.)

Úgy tűnik, hogy a jólét elkényelmesít, eltompítja a tudásszomjat, az „Én” került a középpontba, Így, mintha nemcsak rólunk tudnának vajmi keveset, de immár – generációról-generációra – a saját történelmükről, kulturális és spirituális gyökereikről is, ebből következően általában Európáról is egyre kevesebbet. Vagy amit tudnak, arra nem úgy tekintenek, mint amely üzen, tanít (a történelem az élet tanító-mestere). A „múltat végképp eltörölni” internacionalista szlogen évszázados tumorja észrevétlenül – és egyelőre fájdalom nélkül – hatolt be az újabb generációk zsigereibe is, ezért a múlt immár minden tekintetben túlhaladott sokuk számára, ezért is „fecseg a felszín és hallgat a mély”. Nem a jövőről fecseg, csak a jelen buli szintű valóságáról. De „nagy bulikban” ritkán fogannak jövőbemutató gondolatok és kívánt gyermekek. Az európai múltnak még az épített örökségei, „használt kövei” is többnyire csupán a szelfik mutatós háttereiként, üres patyomkin- vagy filmdíszletként szolgálnak számukra Athéntől, Firenzén, Sevillán, Kölnön, Prágán és Krakkón át Budapestig. Egy folyamatos filmben élnek, de nem érzik Zorba táncának életigenlő lényegét, fogalmuk sincs, miről mesél Fellini *Amarcord* című filmjében az öreg római professzor, és nem értik a rég letűnt lovag-lét emelkedett erényét, így nem tudják miért kapta a móroktól az *El Cid* (a nagyúr) nevet egy őket legyőző spanyol hős. Vagy miért volt fontos a „sötét középkorban” a generációkon át épülő gótikus katedrálisok égbeszökő tornyain az emberi szem által nehezen látható kőmotívumok mives megfaragása is, és nem hallottak Hunyadi Jánosról sem, így nem tudhatják, hogy a déli harangszó nem csupán a nap állását jelzi.

Az ókori római Trimalchio féktelen lakomájától induló szívárványos ívet – amely pedig már akkor is a féktelenségből és mértéktelenségből fakadó véget vetítette előre –, a szívárványt, amely csodálatos és nemcsak a Bibliai történetben, de az ártatlan gyermekek rajzain is fontos szereplő, nemrég lelopták az égről, kisajátították, mint az elmúlt századokban annyi ősi motívummal megtették. Most az új évezredben a természetet megcsúfolva, virtuális szívárvány formájában „ragyogtatják fel” újra, hogy a kontinens mai bulinegyedei és gigászi multikulti fesztiváljai fölött, a betlehemi csillagot leváltva, az éjszakában is irányt mutasson a vigadalom résztvevőinek, akik úgy „használják” Európát, mint ahogy válogatnak, egy tányérra halmoznak salátát, húst és tortát a svédasztalról vagy ahogyan némely fehér férfiak a thaiföldi lányokat: fizetnek értük, de közülük nincs hozzájuk.

A multinacionális termékek jól felépített kultuszát a multikulturalitás (szlengesen: multikulti) pízsi mantrájával, számítógépes nyelven bővítményével „dobta piacra” a háttérben dolgozó, nemcsak kifogyhatatlan erőforrásokkal, de a bölcsek kövével is bíró „fejlesztő csapat”, s ezt hirdeti a fejlett világ számára az egyetlen üdvös és használható „szoftverként”. Úgy tűnik, kontinensünkön egyelőre még nagy kereslet mutatkozik erre.

Ők a sokszínűséget nem a különböző európai nemzetek, kultúrák külön is érzékelhető, eltérő színárnyalatainak egymást harmonikusan kiegészítő kompozíciójaként képzelik el.

A diszkók, a bulinegyedek, a nagy könnyűzenei fesztiválok Európa-szerte ugyanazt nyújtják: a sztárok, a dízsék, a változatos multikulti és polkorrekt „érzékenyítő” programkínálatok egymással kompatibilisek, csereberélhetőek. A multinacionális ita-
lok, ételek jelenléte az adott helyen az éppen domináns szponzoroktól, a közönség öltözkének stílusa pedig az éppen aktuális világtrendektől függ. (A kontinens „féloldalas” jellege miatt a részvétel sok fiatalnak jelentéktelen összeg, ami a hazaiaknak – legyenek magyarok, szerbek vagy éppen spanyolok – sokszor jelentős áldozatvállalás eredménye.) A színes életérzés és a „where are you from?” „oh yeh” „wow” fel-
színes információáramlása ellenére mindenhol hasonló a közönség, az adott városról, országról és egymásról vajmi keveset megismerő, ám annál többet fogyasztó, s lát-
szólag nagyon sokszínű, ám valójában egy árnyalatú embermassza. És ott vannak a teljesítménytúrázók, akiknek mindegy milyen hegyen járnak, milyen falu van a völgyben, látnak-e virágot, madarat, őzet az erdőben, szemellenzősen haladva, csak a jelenlét, s a megtett távok hossza és az időeredmény számít, s közülük némelyek talán éppoly elégedettek lennének, ha egy nagy stadionban megépített emelkedőkön, körbe-körbe haladva teljesíthetnék a kilométereket, csak legyen elég energiáik.

Lázár Ervin A kék meg a sárga című meséjében csupán két szín vitatkozik, s végül nagy kár nem esik, mert a keveredésből egy szép zöld szín születik. Ám ha a szivár-
vány színeit összefolyatjuk egy fehér papíron, jobb esetben a sötétszürkek árnyalatait, de meglehet, hogy egy sötét, meghatározhatatlan, koszos fekete színt nyerünk. Azt már nem lehet visszacsinálni, jobb, ha tiszta lapot veszünk elő.

Bizakodhatunk-e abban, hogy Európa tehetősebb országainak fiataljai (ahogy a mieink is) a „buli” után felébredve, az ablakot kitarva, újra friss levegőt (is) szip-
pantva, nemcsak a „ma van a hátralévő életem első napja” jól hangzó, divatos szólásra gondolnak, hanem arra is, hogy utánuk is jönnek még generációk, akik – még meg nem születten, de már most – bíznak a mai tetteikben, döntéseikben.

Nem egyedül a fiatalok felelőssége, hogy megértsék, mi is zajlik körülöttük, minek részei és eszközei és mi dolguk a világban. Mindannyiunk felelőssége, hogy legalább olykor érezzék azt, hogy mindaz, ami az elmúlt évezredekben történt, lét-
rejött, megszületett Európában – sok-sok emelkedett és nehéz vagy szomorú időszá-
kával együtt –, s amelyet ma is csodál és megismerni igyekszik az egész világ, külön-
külön mindannyiunk eleinek életéből fakad, akik végső soron azért éltek (s haltak), hogy ma ők, a mai fiatalok is élhessenek.